

No 3
1 9 3 1
20 snf.

KAITSE KODU

K R E D I I T P A N K

ASUT. 1907. a.

TALLINNAS S. KARJA nr. 20

OSAKONNAD:

ABJAS	JÕHVIS	TARTUS
ANTSLAS	NARVAS	TÜRIL
HAAPSALUS	NÕMMEL	VILJANDIS
HIIUKEINAS	TAPAL	VÖRUS

TOIMETAB KÕIKSUGU
PANGAOPERATSIOONE
SISE- JA VALISMAAL.

*

TEATAN LUGUPEETUD
KAUBATARVITAJAILE, ET
OLEN OMA
MÄRKIDE- JA
VÄÄRTMETALL-
ASJADETEHASE
VIINUD ÜLE

OMA MAJJA
V. ROOSIKRANTSI TÄN. 6.
TELEF. (0)25-79.
SENISE ÄRI VASTAS.

*

AUSTUSEGA
ROMAN TAVAST.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol. ltn. J. M a i d e,
telefon 6-88.

Tegev toimetaja L. S ö e r d, telef. 8-29.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks markimata
käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talituse juht Richard Jukk, tel. 8-29.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad à üks lehekülj:
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Välimine kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

*

Nr. 3.

1931.

SISUKORD:

Kaas: Valge vaikus.

M. Morrison: Vastuväiteid nimede ees-
tindamisele.

V. K.: Lumes ja jääs.

M. Mardos: Nukker mets.

T. B.: Haarang.

M. Mardos: Oli õhtu, oli suvi.

— Fütüsilisest kultuurist ja tööviljakuse
lõstmisest.

— Lemmikäise Päivölä retk ja surm.

— Uisusport purjedega.

Male.

Toimetusele saadetud kirjandus.

EDG. NEGGO

⊗

Ehituse kontor
ja betoonsaa-
duste tööstus.

⊗

Tallinn, Veerenni 31,
telefonid 20-08 ja 9-56

Maal on tuli väga palju kahju sünnitanud.

MAJAOMANIKUD, kas olete oma varanduse tule vastu kindlustanud?

KINNITUSSEELTS „MAJA”

kindlustab soodsatel tingimustel nii kinnis- kui ka vallasvara tuleõnnetuste vastu.

„Maja“ asub Harju tän. 29. Telef. 6-00.

Esindajad: Tartus, Suur turg 3. Pärnus, Majaomanikkude pank. Nõmmel, Õie tän. 12. Türil, Paide 6.

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR,
ENDINE PARUN A. L. STIEGLITZ'i

KALEVIVABRIK

Asutatud 1846. a. Narvas.

Suurmüük ja ladu Tallinnas, Jaani t. 11, tel. (2)24-58 ja (2)13-48.

Kauplus: Narvas, kalevivabriku juures, tel. 26. Avat. ärip. kl. 9-12 ja 14-17.

Valmistab kõrges headuses ja maitserikkais moodsais mustreis ja värvides puhtvillaseid meeste ja naiste palitu- ja mantliriideid, ülikonnariideid, fraki- ja smokinguriideid, naiste kostüümiriideid, kaitsevää- ja kaitseliiduriideid, kooliõpilaste kalevit jne.

Kõik kangad kannavad vabriku märki, mida ostmisel tähele panna!

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seejä tööpuudust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale.

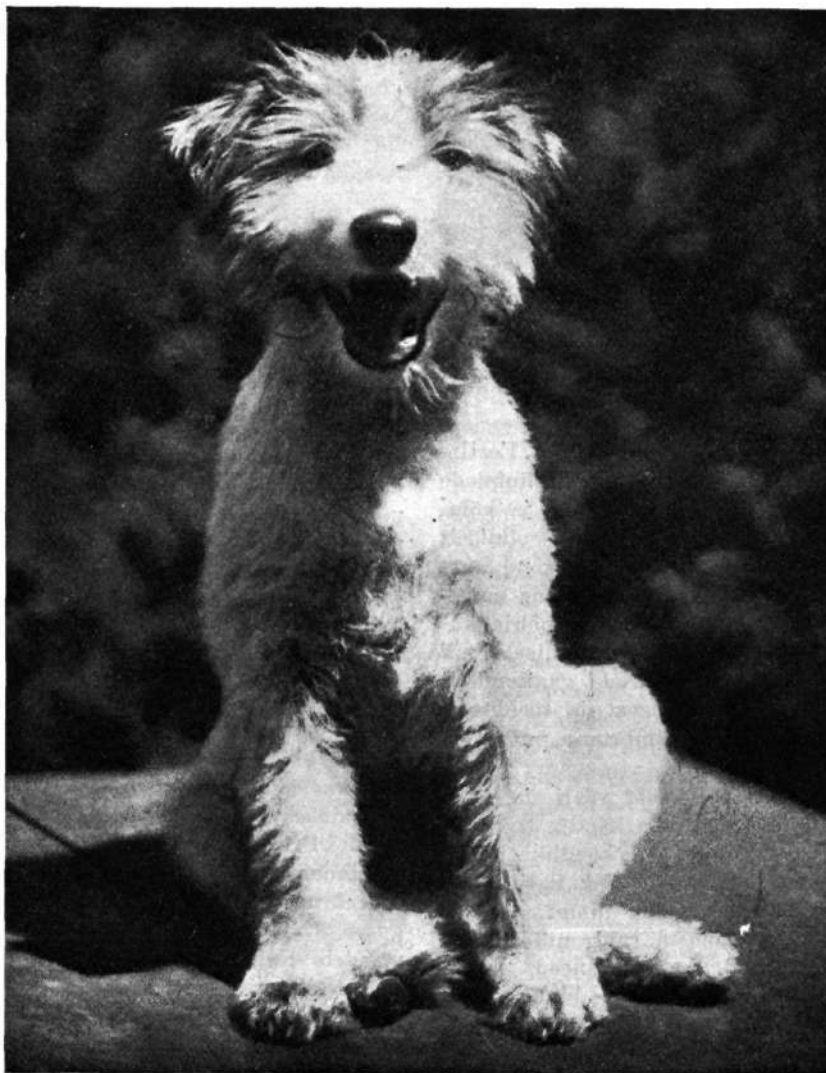
KAITSE KODU!

ILMUB KORD NÄDALAS

Nr. 3

Talinnas, laupäeval, 17. jaanuaril 1931

Seitsmes aastakäik

Küll on see maailma elu aga tõepoolest naljakas. . .

Kas on nimede eestindamise tuhin põhjendatud? Nimi on suurim pärandus, mis meie esiisad jätnud tulevastele põlvedele.

*„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud
M. MORRISON.*

Märkus: Anname käesolevale kirjutisele ruumi, ilma et toimetus kõigi siin toodud väidetega nõus oleks, vaidluse korras.

K. K.! nr. 40/42 — 1930. a. pealkirja all „Eestlasele Eesti nimi“ võtab hra Vaigla seisukoha priinimede asjus, soovitades neid muuta eestipärasemaks ja kõlavamaks. Ettepanek ise on sümpaatne, kuid oluliselt vähe põhjendatud. Kuna meil juba kümmeaastat aastasid on maksvuselt kergendatud perekonnanimede muutmise võimalused, pole asi siiski leidnud veel põhjalikumalt käsitlemist. Ka pole küsimus siiski oluliselt nii lihtne kui see ehk paistab pealiskaudsel vaatlemisel. Selgemaks arusaamiseks asja tähtsusest ja tõsidusest tuleb meil veidi süveneda sellesse ümbrusse, millal ja kus praegused priinimed saadud.

Priinimede ajalugu näitab, et neid võeti ja anti selleks, et sellega ära tähendada nime kandja isiklikke või sugukonna omadusi. Ta amet, perekondlik seisukord, sünnikoht, päritolu, välimus — kõik need asjaolud leidsid harilikult väljendust isiku nimes. Nimes ei esinenud mitte üksi need tunnusmärgid, mille kaudu isikut seni väliselt oli tuntud, vaid ka need, milles olid seisnud nimekandja isiklikud omadused. Kõigi nende tunnuste edasikandmine isalt pojale sündis pärandamise teel, olgu perekonna alanevas liinis või nimekandja ameti kaudu. Nii on tuntud Rooma Cäsari nimetusest, mis oli õieti Julius Kaijuse selleaegne kaasnimi, saanud maailmakuulus suurte keisririikide valitsejate ametinimetus, mis väljavalitud riigipeade tituleerimisel on sünnitanud iseäralisi valitsemisviiside aja järke ja tõusnud kättesaamatule kõrgusele. Või kes võiks salata asjaolu, et meie praeguste isikunimede

keskel on võrdlemisi väga suur arv neid, mis on võetud otsekohe Kalevipojast, olgugi et Kreutzwald vaevalt küll teose koostamisel mõtles luua sellekohast nimede kultuuri. Kalevipoja lugulaul sai meile armsaks ja mõned kujud sealt iseäranis sümpaatseiks, mispärast ka polnud kuigi suur ime sealt laenatud nimede levimine. Sellega oli aga tõusnud pööre isikunimede panemisel, kus vastandiks puhtsaksa nimedele ülekaal kaldus eestipärase nimede panemisele. Kuid perekonnanimed jäid siiski muutmata kui põlvest põlve edasi kestvad perekonna tunnused.

Ei tule salata, et priinimede panemisega oleme sammunud teiste taga. L. H. ei tunne eestlaste priinimesid, kuigi tol ajal veel paljud Euroopa rahvad neid samuti ei omanud. Järgnevail sajanguil ei võinud olla priinimesid pärisorjadel, sest nende eest olid kinni eramanduse varasalved ühes sinna juure kuuluvate õigustega. Priinimede panemises on Euroopa kontinendil eesrinnas sammunud germaanlased, missuguse rahva juures perekonnanimed ulatuvad otsaga välja 7. sajanguisse. Nii olid tähtsamad sakslaste juhid Läänemere- maadele tulles juba varustatud priinimedega, nagu seda võib otsustada Paala lahingu saksa väejuhtide perekonnanimede järgi. Need olid aga vaid tolaeagse aadli endale vabalt võetud nimelisandused. Prantsusmaal tehti priinimede võtmine sunduslikuks juba 16. sajangul, meil aga alles 19. sajangu alul.

Nagu sõna priinimi ise sisuliselt tähendab, oli see omane priinimesele, kes on välja astunud pärisorjusest ja kes võib vabalt ja takistamatult liikuda priinimese viisi ühest kohast teise. Pärisorjusse kuuluvail inimestel priinime polnud ja neid kutsuti kohanime ja

pärisnime järgi. Ka paljud talukohad, millede järgi isikuid nimetati, kandsid isikunime.

Nii nimetatakse veel maal praegu talupoegi: Enno Jaan, Tõnise Henrik, Mooritse Jüri, Tõntsu Mart jne. Säärane nimetamisviis oli pärisorjuse lõpmiseni ainuke, muud ei tuntudki. Väga suurel määral kandsid talud ise nende meeste nimesid, kes nad kord olid asutanud või kes seal silmanähtavad peremehed olnud. Paljud talud, mille nimede tähendust meil nüüd raske mõista ja välja koorida, on olnud kord sääraste pidajate käes, kes sinna mälestuseks jätnud oma teened ja iseäraldused nimedesse. Kuid pikema aja möödumisel, kui järeltuleva põlve poolt need teened unustati, ei leia me enam nime õiget allikat üles.

Priinimed olid küll meie maal ammu enne 19. sajangu suurt nimede panemist olemas, kuid need kuulusid vabadele inimestele, kuhu pärisorjuses vintsklev talupoeg ei pääsnud. Seepärast on see meie olude suurim viga, et need ei lubanud priinimede kaudu ei nimedele endile ega ka nimesid kandvaile perekondadele suuremate traditsioonide loomist. Paljas genealoogiline langev sugukonna liin ei kindlustanud traditsioonide kogumist ja alalhoidmist, sest puudus prii- ehk perekonnanimi, mille külge oleks võidud neid siduda ja kindlustada järeltulevatele põlvedele. Isegi see headus ei saanud osaks meie talupoegadele, mida katoli kirik välja võis jagada oma liikmeile seega, et ta lubas neile võtta mitu isikunime ja sellega omada mitu eestkostjat tulevases maailmas mitme pühiku näol, sest reformatsioon leidis teed meie maale õige ruttu pärast tema algust ja viimane asus pühikute vastu eitavale seisukohale. Nii pidi pärispõlves viibija leppima ainsa nimega ja ta ei saanud nimede kultuuri süvendamises kuigi kaugele.

Talupoegade priiislaskmisega ilmub päevakorralt esimest korda täies ulatuses priinimede seadustamine ja selle reglementeerimine. Pärisorjuse kadumisega pole enam mõeldav ükski isik perekonnanimeta. Vabadele inimestele osaksaanud laialdased kodanlikud õigused hakkavad leidma kasutamist ja eeldavad vaba isikut ühes kõigi temale omaste tunnustega.

Nii iseäraline kui see ka on, aga 1816. aasta talurahva seadus Tallinnamaal ei annud veel talupoegadele, kes saanud priiks, õigust endile valida uut perekonnanime. Sellest tarvidusest läheb seadus vaikides mööda, ei luba seda otsekohe ega keela ka. Selle asjaolu on seaduse kokkuseadjad jätnud välja küll meelega ja teatud kartusega tuleviku eest. Ei olnud ju soovitatav, et vabakssaanud talupojad korruga saavad kätte kõik õigused, mida vabad inimesed võiksid saada. See kergendaks nende elukohtade vahetust ja soodustaks tegevamisest loobumist ja ulaelule kaldumist. On kord vabal mehel olemas priinimi, nagu linnade kodanikel, ja peale selle veel pass taskus, kes suudab enam tema ühest kohast teise liikumist takistada? Seda oli vaja näha ette ja nähti ka. Nii on seaduse seisukoht arusaadav ja tingitud tolleaegsest olukorrast. Pealegi võttis seesama talurahva seadus ka kõik abinõud käsile selleks, et talupoegade priiislaskmine ei too kaasa rahva suuremat elukohtade vahetust, vaid vabakssaanud pärisorjad pidid kindlasti maale ja kohale jää-

ma seni, kui elanike arv tõusis teatud kõrgusele, nii et enam polnud karta tööjõu puudust.

Kuid 1816. aasta seadus läheb siiski kõigis osades priinimede panemise vajadusele niivõrra lähedale, et priinimede panemisest enam kuidagi ei saadud mööda. Küll määrab „Eestima Tallorahva seadmissed“, lhk. 2 § I-v, et talurahva priikssaamisel peab käima eeliseäraline pikk (14-aastane) ettevalmistusaeg, mille lõpmisel alles priikslastavad pärivad kõik vabainimese õigused, kuid nende õiguste kättesaamise vajadus tuli juba ilmsiks esimesil vabastamise aastail. Nagu seaduses endas, nii ei leidu ka sinna juure antud teistes aktides priinimede võtmise ja andmise otsekohest käsku ega kohustust.

Talupoegade priiislaskmisega algasid tegevust ka kõik talupoegade asjade ajamiseks asutatud uued kohutud, kus ei saadud enam läbi perekonnanimedeta.

Kõigile kitsendustele vaatamata, mida seadus targu püüdis talupoegade liikumise takistamiseks ette näha, ei saadud seda ometi täitsa ära hoida. Nii oli lubatud ometi kõigepealt neil teenistukohti vahetada. Et see võiks sündida korrapäraselt, seks seati sisse iseäraline kihelkonna vahetalitaja ehk maakleri amet, kelle juures teenistust ja tööd otsijad end võisid anda üles ja kelle kaudu teenistuseandjad võisid endale leida tarvilise tööjõu. Kihelkonna maaklerile oli selleks otstarbeks ette kirjutatud iseäraline raamatupidamise viis, kus tuli sisse kanda kõigi uute kohatsijate nimed nende perekonnanimede järgi. Selleks pidi aga kohaotsijal juba priinimi olema.

Rahva ühest kohast teise liikumist ei saadud päris takistada, see oli möödapääsmatu nähtus. Kuid igasugune ühest kohast teise liikumine polnud võimalik muidu, kui elukoha vahetajal pidi olema kirjalik tõendus selle kohta, et tema on seesama isik, kelleks end nimetab, või, teise sõnaga, pass, see kurikuulus dokument, mis alles nüüdsest peale sai meie kodumaal suurema ja laialisema tarvitamise ja mis on õieti välja ulatunud meie päevini.

„Igga teine Koggodusse-Like, olgu Perremees ehk Tenia, saab Moisa Politsei käest, kui ta seält lubba otsinud kuhhogi minna, ühhe Passi. Aga seestpidi nende Kihhelkondade, kus sesinanne Moisa-Koggodus on, võib nisuggune Perremees ehk Numaja ilma passita omma ello-assemelt nelja päva peale ärraminna. Tenijad ei tohhi sedda ommeti mitte muido kui omma Leivavannema loaga tehha, ja peavad ka, kui nemmad ennesele Moisa Politsei käest passi takka otsivad, omma Leivavannema käest lubba ollema sanud minna (Eestima Tallorahva Seadm. lhk. 36, § 142).“

Töönimete asjata ümberlogelemisele ja laiskusele vaadati valjemini kui liigjoomisele. Nii on teada tollest ajast palju juhtumeid, kus karistamata jäeti need, kes esmaspäevadel pühapäevase liigjoomise väljapuhkamise tagajärjel ei ilmunud tööle. Sündis aga tõölt ärajäämine lovevuse pärast või muudel põhjustel, oli karistus kindel. Niisama valjolt talitati siis, kui oli isik veel kustki ära põgenenud mõne süüteo pärast, milles pidid vastutama peale jooksiku enda ka tema varjad. Pass oli tõenduseks, et isik pole tagaotsitav, et ta on välja astunud ettevalmistamise seisusest ja saanu-

kätte kõik vabade inimeste õigused. Passil aga seisis esimesel kohal isiku perekonnanimi ja passe ei saadud anda nendeta. Kõigile ettevaatuse kohta antud määrustele vaatamata tõusis siiski nende arv, kes töötegemist pidasid raskeks ja püüdsid selle eest põigelda kõrvale. Nii näeme juba 27. III 1819. aastal avaldatavat käsku igasuguste ümberhulkujate, eriti aga väejooksikute, tabamiseks ja väeosadesse tagasisaatmiseks. Et väeteenistuse aeg oli väga pikk, 25 aastat, kust tagasitulekuks lootused peaaegu hoopis olid kadunud, siis oli vägedest põgenemise nähtus väga arusaadav, kuigi karistus selle eest oli läbi lipu ajamine.

Kõige suuremaks perekonnanimede paneku vajaduseks oli aga asjaolu, et, kuna seni igaüht oli nimetatud tema talunime ja nime järgi, isiku talust lahutamise puhul tal side senise taluga katkes ja teda ei saadud enam nimetada senisel viisil. Nii jäi isik üheainsa nimega, millest aga polnud küllalt. Ta rippus sellega nagu õhus, kust raske oli isikut tabada. Kuna Venemaal oli võimalik läbi saada veel sel viisil, et isiku nimele lisati juure ta isanimi, polnud see viis meil tarvitusel, kuna isanime järgi nimetamist ei tuntud ka Öhtu-Euroopas, kust poolt suuremalt jaolt tulid üle igasugused kombid kui ka seaduste põhijooned.

Kuna nii Tallinnamaa talurahva vabastamise seadus priinimede paneku jättis lahtiseks, astus Liivimaa talurahva seadus asja juure järjekindlamalt. Nii kästakse seal § 11:

„Politseilise ülevaate kergenduseks peab iga talupoeg või perekond tulevikus oma nimele juure lisama veel kaasnime (Prosvanie, Zuname), mida edaspidi võib vahetada vaid ülemuse loal. Selle kaasnimega võetakse üles priikssaajad sellekohastesse kirjadesse.“ Nii oli priikslastavail talupoegadel ja teistel pärispõlves viibijail sellest vabanedes luba ise valida endale kaasnimi ja seda ei tulnud neile peale sundida. Priinimede valimine oli nimesaajate oma asi ja samuti oli nende mure ka see, kuidas nad sellega said valmis.

Nagu seaduse tähttäheleisest sõnast võib aru saada, ei olnud ka seal veel antud uutele priinimedele kindlat mõistet, vähemalt mitte ajakohases tähenduses. Sõna „prosvanie“ all võib mõista ka midagi muud kui otse priinime. Ja nagu priinimede vald oma sisuliste tähenduste järgi veel praegu näitab, on priinimede ehk perekonnanimede panemisest saadud aru nagu kutsumisnimede võtmisest. Siia juure tuli ka appi nimede võtjate endi saamatus. Ja kõige selle tagajärg oligi, et mõned nimed on veel praegu kas kõlaliselt kohmakad, võõrapärased või halva tähendusega.

Valla kogukondade omavalitsused olid alles mõisas, kuigi valla kogukonnal endal oli juba nime poolest valitud talitaja. Kogukonna kirjade pidamine oli mõisapidaja hooleks ja nii oli igasugune kontroll valla omavalitsuse tegevuse üle mõisas veel täieline. Mõisas valmistati passid nende tarvitajale, siin valmistati nimekirjad kroonukojale, haagikohtunikele Tallinnamaal ja „ordnungsrihterile“ Liivimaal. Mõis oli ikkagi veel valla ühisele keskkohale ja loomulikult jäi ka priinimede panek mõisa hooleks või mõisa juhtimise alla. Nii võis mõis sel tööol olla juhitud sellest materjalist, mida valla elanikud ise mõisale kätte muretse-

sid nimede andmise ja võtmise silmapilgul. Üsna uisapäisa aga ei toimitud ka siin.

Juba varem oli külades ja üksikute talude elanike vahel tulnud ette nähtus, et isikul oli peale nime ja talu nime, kus isik elas, veel kolmas nimetus, mis pidi tähendama selle isiku eriomadust või isikupärasust. Oli isik halva iseloomuga, siis andis talle rahvasuu ka halva nime, oli ta aga tubli ja hea südamega, siis tituleeriti teda vagatsemise epiteediga. Mõnede kohta oldi eriti helde ja säärane sai mitu nimetust.

Asusid nüüd mõisavalitsused priinimede kirjapanekule, siis seisis nad laialdaselt rahva kombeisse juurdunud nähtuse ees, kus peaaegu igal inimesel juba oli oma kaasnimi, mis talle ümbrus oli annud ja mille saamiseks ta ka ise kuidagi oma eluviisidega oli põhjust annud. Kus isik ise nimede võtmise silmapilgul oli saamatu ja priinimede suurest tähtsusest tulevikus ei jaksanud aru saada, seal andis selle mõis, pidades silmas siinjuures nimesaaja senist rahvasuu nimetust.

Kõik mälestused, mis rahvasuus priinimede panemise ja saamise kohta veel tänini on liikumas, juhiavad selle poole, kuidas nimede võtmisel on nimede saajad olnud ise saamatud. Säärane olukord andis nimede jagajale ja kirjapanijale suured vabadused, mida viimased tarvitasid igaüks ise viisil. Nii teatakse veel jutustada, kuidas mõisa karjamees nimede kirjapaneku päeval jäänud hiljaks ja kui hiljaksjäämise põhjust küsitud, vastanud ta, et tulekut olevat takistanud mõisa karja väljaajamine. Sellega olnudki karjamehele priinimeks antud Kari.

Nii sattus üldisel priinimede võtmisel ja panemisel 1820. aasta ümber, mis tookord oli ette võetud õige laiaulatuslikult, perekonnanimede leksikoni õige palju mitmesugust ollust, isiklikku arusaamist, poliitikat, saamatust, isegi lohakust ja nimesaaja pilkamist. Priinimega jäädvustati priinime saajale tema tolleaegne seisukord ja ta enda arusaamine. On loomulik, et nii laialine töö ei võinud olla kõigiti täieline, mille kohta poleks meie aja arusaamisel enam midagi ütelda. Parandused on ka siin tihti vajalised ja möödapääsmatud.

On teada palju juhtumeid, kus perekonnanimed on nende sissekandmisel esiteks mõisa- ja hiljem kirikuraamatuisse kaotanud oma esialgse algupära kirjapanija eksimise või meelega moonutamise läbi. Vahet oli sellele nähtusele kaasa aidanud rahvasuu, mis nimesid igapäevases kõnekeeles püüab lihtsustada.

Kui 19. sajangu teisel poolel tekkisid valdade omavalitsused iseseisvate kogukondlike üksustena, rippumatult mõisaist, hakati seal pidama valla liikmete nimekirju. Nii läks nende pidamine mõisate käest küll ära, kuid mitmel pool jäid mõisapidajad siiski veel mõnd aega edasi vallakirjutajaks. Seda nähtust tuli ette kaunis rohkel määral Liivimaa kroonumõisates, kus rentnikeks osutusid juba jõukamad eestlased. Valla kogukonnad asusid aegamööda uute vallamajade ehitamisele ja palgatud vallakirjutajate ametisse panekule.

Perekonnanimi on igale selle nime kandjale kindlaimaks ja suurimaks mälestusmärgiks, on sugukonna mälestussambaks, mis kaob vaid selle sugukonna väljasuremisega, suuremalt jaolt meesliini kaudu. Ta on suurim pärandus, mis perekonna esiisa on jätnud jälle tulevatele põlvedele.

Laevade karavan Tallinna reidil ootamas „Suurt Tõlli“ ja „Tasujat“, kes neid merele saadavad.

LUMES JA JÄÄS

Jäälõhkujate minevik 50—60 a. vana. — Haamerlaevast „Suure Tõllini“. — Tallinna „inimjäälõhkujad“. — „Murtaja“ esimene jäälõhkuja Soome lahes.

BALTI MERE JA SOOME LAHE JÄÄLÕHKUJAD

Jäähooaeg on alanud. Eesti, Läti, Soome, Saksa, Rootsi ja Vene raadiojaamad annavad järjekindlalt üle jääteateid, jäälõhkujad on rakendatud tööle. Talv tuli tänavu varakult, läinud aastal polnud meil üldse talve. Vene vetes tekkis jää juba 1½ kuud tagasi, mitmed kaubalaevad, hoolimata jäälõhkujate saatmisest, on juba „jääkaisutusi“ saanud ning sissemuljutud ribidega lähematesse sadamatesse pugunud.

Tänavu on juba väljas käinud ka „Tasuja“ ja „Suur Tõll“. Muhu väin ja Pärnu laht külmasid äkki pealetulnud pakase tõttu kinni ja kuna Pärnu sadam veel laevadele avatud oli, siis saadeti sinna „Tasuja“ abiks. Sorgu alla oli jää kokku kuhjunud, millest läbimurdmiseks „Tasujal“ jõudu polnud. „Tasuja“ vigastas seal oma kruvi, „Suur Tõll“ saadeti abiks, kes aitas kaubalaevad vabasse vette ning tõi ka „Tasuja“ Tallinna haavu parandama.

Jäähooaeg sunnib peatuma jäälõhkujate ja nende tegevuse juures, kuna vähem huvitav pole ka jäälõhkujate minevik — kuidas tekkisid jäälõhkujad. Meresõit jäähooajal erineb suuresti meresõidust lahtise veega, samuti elu jäälõhkujal — elust teistel laevadel.

Jäälõhkujate minevik pole kuigi vana, ei ulatu kuigi kaugele. Aastat 50—60 tagasi ehtas esimesi „jäälõhkujaid“ Ameerika Kanada oma hiigljärvede lahtihoidmiseks. Tolleaegsed jäälõhkujad polnud sugugi sarnased praegusile. Esimene Ameerika jäälõhkuja oli haamerlaev. Laeva ninas olid suured haamrid, mis laeva liikudes vastu jääd pörutasid ning seda purustasid. Ära nähes, et haamerlaeva purustusvõime kuigi suur pole, konstrueeriti uus, mis oli sarnane umbes meie praegusele tõstelaevale. Ja nagu teada, on tõstelaeval hark ninas. Säärase hargi külge oli kinnitatud umbes 50—60 puudane raskus. Laev liikus aeglaselt ning laskis raskust enda ette jääle kukkuda. Edasi pääsis ta seevõrra, kuipalju suutis jääd lõhkuda.

Loomulikult ei rahuldanud sääraseid „jäälõhkujad“ kedagi. Tuli mõelda välja uus tüüp, mis oma otstarbele rohkem oleks vastanud. Tekkis kolmas pressrauatüübiline jäälõhkuja. Laev tungis jää alla, kangutas selle üles ning purustas sel moel jääväljadesse teed.

Üks sarnaseist primitiivseist jäälõhkujaist töötas kunagi ka Riia lahes ja Düünal. See jäälõhkuja oli rataslaev, mille labidate servad kujutasid endast hammastega saagi. Jäätükid saeti läbi ning labidad uh-

tusid purunenud jää jääkatte alla või kiskus veevool jääsodi laeva taha. Säärane jäälõhkuja töötas 1880—1890. aastates.

Riial oli siiski oma jäälõhkuja, olgugi primitiivne, kuid Tallinnal polnud sedagi. Et Tallinna pääseda, otsisid laevad jääväljades pragusid ning üksikuid lah-tisi veeloike ja pääsid ainult sel teel edasi. Jää-lõhkuja ülesannet täitsid meil tol ajal inimesed, kes laevale Paljassaare ehk Naissaare alla vastu läksid ning toleaege „linnahärra“ Trelli juhatusel tuuradega jäälagendikku teed raiusid.

Paljassaar pole Tallinnast kuigi kaugel, kui teda mererannast vaadata. Sealst laeva Tallinna toomiseks kulus aga vähemalt kolm päeva. Jääpangad raiuti ren-nis lahti ning torgati kinnise jääserva alla. Vahel sõi-tis rennis ka meie praegune päästelaev „Meteor“, kes oma kruviga lah-tisi jääkambakaid purustas ning jää-katte alla uhtus.

Jää takistas suuresti merekaubandust ning see as-jaolu sundis paljusid riike tegema katseid, et saada jäänouetele vastava laeva. Jäälõhkujate ehitamisviis arenes. Soomel oli juba jääkindel laev „Express“, mida jäässe võis saata. „Express“ polnud küll jää-lõhkuja, ta oli harilik kauba- ja reisijatelae, kuid kere oli tugevdatud lisakaartega.

Esimene jäälõhkuja ilmus Soome lahte 1892. aas-tal. See oli Soome oma ning kandis „Murtaja“ nime. „Murtaja“ suutis iseseisvalt jääs liikuda, murdes endale ja saadetavaile laevule teed. „Murtaja“ seisab veel praegugi Soome jäälõhkujate nimekirjas ning hoiab skääride vahel laevasõiduteed lahti.

„Murtaja“ ilmumine Soome lahte pani ka Tallinna kaubandusringkonnad kihama ja asi lõppes sellega, et Tallinna börsikomitee endale 1895. aastal tellis jäälõh-kuja „Stadt Reval“i, mida juhatama asus kapten E. Attemann. Revolutsiooni ajal jäi „Stadt Reval“ vene-laste kätte, laeva tagasi ei antud ja praegu sõidab ta „Oktjabri“ nime all.

Ameerikas oli aga vahepeal tehtud suuri edusamme jäälõhkujate alal. Soome leidis, et „Murtaja“ oma võimelt on siiski nõrk, ning 1896. a. komandeeriti „Murtaja“ tüürimees Melan Soome valitsuse kulul Ka-nadasse, sealsete jäälõhkujatega tutvuma. Sõidu tagajärg oli, et Soome valitsus endale tellis tugeva jää-

lõhkuja „Sampo“, mis veel praegugi kuulub parimate lohkuja hulka.

1898. a. valmis Vene hiigla-jäälõhkuja „Jermak“, mis ehitati admiral Makarovi juhatusel ja mida juh-tima asus Vene „jäälõhkujate isa“, admiral Makarov. „Jermaki“ ühiskajuti seinast ilustab veel praegugi ad-miral Makarovi pilt, olgugi et enamased tsaariaegseis admiraalid oma vaenlasi näevad.

Rikkaim jäälõhkujate kogu maailmas on Venemaa. Seal on neid kõige rohkem ja punase lipu all sõidavad maailma suurimad jäälõhkujad.

Endine „Svjatogor“, praegune „Krassin“, on suurim jäälõhkuja maailmas. Tema suurus on 4902 br. reg-ton-ni, masinad — 10.000 hobusejõudu, meeskond — 131 hinge. „Krassinile“ järgneb „Lenin“, siis „Jermak“, „Oktjabri“, „Truvor“, „Vjuga“ (uputas Eesti aurik „Saa-remaa“) ja „Purga“.

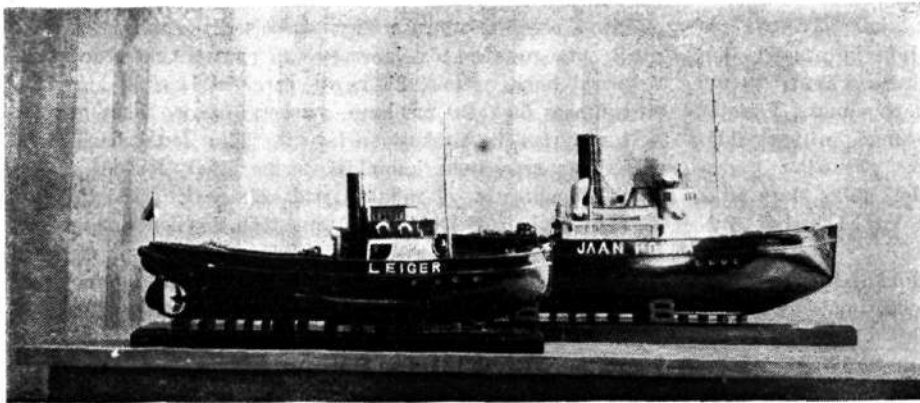
Jäälõhkujate rohkuse poolest järgneb Venele Soo-me. Aastat kaks-kolm tagasi sai Soome juure suu-rima jäälõhkuja „Jääkarhu“. Olgugi et ta meie „Suurest Tõllist“ palju suurem pole, on ta aga siiski moodsam, muuseumis õliküttega. „Jääkarhu“ on 2622 br. reg-tonni suur, masinad 7500 hobusejõudu. „Jääkarhul“ tarvit-seb tegevushooaja jooksul ainult kahel korral oma õli-tankid täita ja sellest jätkub kogu hooajaks. Sellel on väga suur tähtsus, sest jäälõhkuja, sadamast välja sõi-tes, ei või kunagi kindel olla, millal tagasi jõuab. Ja tuleb merel puudus kätte kütteinest, on jäälõhkuja sunnitud laevad maha jätma ning pungerdama sõitma. Mahajäetud laevu võib aga jääs õnnetus tabada, eriti veel siis, kui jää liikuma hakkab.

„Suure Tõlli“ ahjude juures töötavad vahetpidama-tult kuus tulemeest. 50 puuda kivisütt tuleb ühel mehel tunni jooksul ahju kühveldada.

Soomel on peale „Jääkarhu“ veel „Sampo“, „Tar-mo“, „Voima“ (ehitatud Tallinnas „Bekkeri“ tehases), „Murtaja“ ja „Apu“.

Eesti on Soome lahes jäälõhkujate arvult kolmandal kohal. Jäälõhkujate seas on „peremeheks“ „Suur Tõll“, 2391 br. reg. tonni suur, masinad 6000 ho-busejõudu, meeskond 65 inimest. „Suur Tõll“ ehitati 1914. a. Stettiinis „Vulcan-Werke“ tehases. Laeva tel-lis Vene valitsus ja siis kandis ta nime „Tsarj Mihail Feodorovič“. Meeskond oli ve-ne ajal 130 hinge suur. Jää-lõhkuja esimeseks juhiks oli admiral Hagmann.

„Suurele Tõllile“ järgnevad „Tasuja“ (veneaegne „Herku-les“), „Jüri Vilms“, „Jaan Pos-ka“ ja „Leiger“. Meil tundub suur puudus veel ühest jää-lõhkujast. See peaks olema suurem kui „Tasuja“, kuid vä-hem kui „Suur Tõll“. Uue jää-lõhkuja vajadusest andis täna-vu selge pildi juhtumine Sorgu all, kus „Tasuja“ võimed nõr-gaks osutusid ja „Suur Tõll“ abiks pidi sõitma. Uue jää-

Meie vähemate jäälõhkujate „Leigeri“ ja „Jaan Poska“ mudelid.

lõhkuja projekt on juba valmis, kuid riigikassas puudub raha selle muretsemiseks.

Lätil on ainult üks jäälõhkuja — „Krishjan Valdemar“. Laev on paar-kolm aastat vana. Tema suurus on 1923 br. reg.-tonni, masinad 3800 hobusejõudu.

Poolal polegi jäälõhkujat. Danzig rentis mõni aasta tagasi meie „Tasuja“, mis seal hea eduga töötas. Raskel jäähooajal ei või me „Tasujat“ rentida, kuna „Jüri Vilmsi“ ja teiste peale suuremaid lootusi ei või panna ja neid võib arvestada kui sadama lahtihoidjaid.

Saksal on Stettiinis mõned vähemad jäälõhkujad — „Preussen“, „Berlin“ ja teised. Saksal pole suuremate jäälõhkujate järgi ka tarvidust, kuna sealne meri harva nii kõvasti kinni külmab, et oma jäälõhkujad hakama ei saa.

Aastat kaks tagasi oli Saksamaa suures hädas. Saksa rand, Kiili kanal ja isegi Daani väin tõmbusid tugeva jääkatte alla. Mitukümmend laeva jäi jäävangi ja siis pöörsid sakslased venelaste poole ning rentisid „Jermaki“ ja „Lenini“, kes laevu pidid aitama. „Jermak“ töötas Kiili kanalis, „Lenin“ välispool. Alul püüdis Saksamaa oma sõjalaeva „Hesseniga“ laevadele abi anda, kuid tugevas jääs ei suutnud ta liikuda.

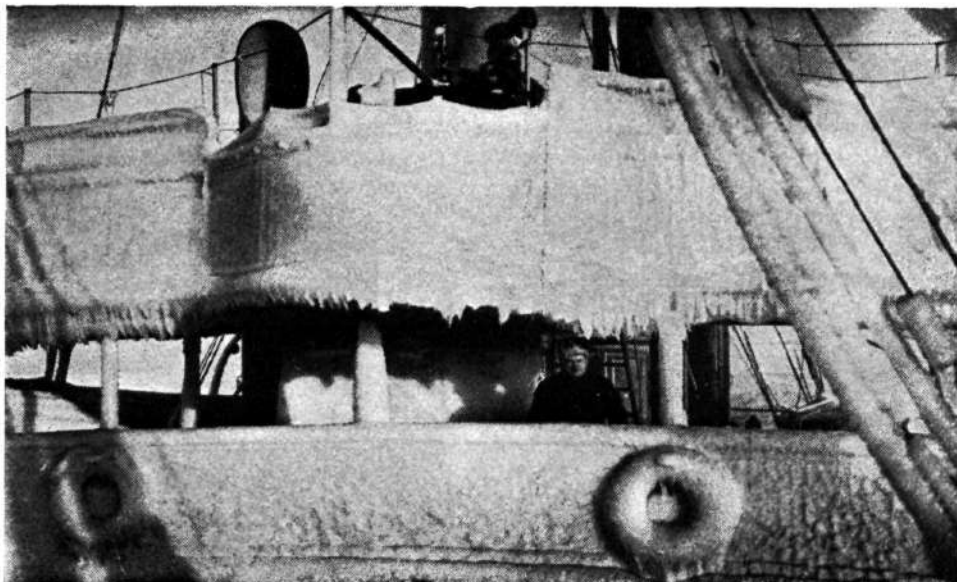
Rootsil on umbes 6—7 „isbrytaren'i“ — jäälõhkujat. Enamus neist kuulub linnadele, ainult ühe omanikuks on riik. Suurem Daani jäälõhkuja „Isbjörn“ on ka Tallinnat külastanud. Kui oma jäälõhkujad paar aastat tagasi jääst jagu ei saanud, rentisid nad soomlastelt „Sampo“.

Ülaltoodust näeme, et iga riik, kelle merekaubandust jää ähvardab takistada, on end jäälõhkujaga varustanud. Vanasti, kui meri tõmbus jääkatte alla, oli ka merekaubandusel lõpp. Nüüd kuulutab iga riik, et tema sadamad on aasta läbi lahti. Ainult Venemaa sulgeb Peterburgi sadama mõneks kuuks, mitte seepärast, et Venemaa oma jäälõhkujatega Peterburgi lahti ei suudaks hoida, vaid seepärast, et jäälõhkujate kasutamine hiiglakulusid nõuab.

Laevadelt jäähooajal võetav maks ei tasu kunagi jäälõhkujate kulusid ja talvel tuleb arvestada kahju kui paratamatust.

„Suur Tõlli“ töötund maksab 25.000 senti, seega kulu öö-päeva jooksul 600.000 senti. Tihti viibib aga „Suur Tõll“ „hariliku otsana“ merel 3—5 päeva ja siis tõusevad kulud 1.800.000—3.000.000 sendini. Jäämaks selle kõrval on tühine. Seda võetakse alates 1. detsembrist — 1. maini 15 kuldsantiimi ehk 11 senti tonnilt.

„Krassini“ töötundi kulu on 50.000 senti ehk ööpäeva kulu 1.200.000 senti. Teiste suuremate jäälõhkujate töötund maksab: „Leninil“ ja „Jermakil“ um-

„Tasuja“ jäätunud komandosild.

bes 40.000, „Jääkarhul“ — 30.000 ja „Krishjan Valdemaril“ — 20.000 senti.

1927. a., mil merel tugev jää oli ning see pikemat aega püsis, tõusis meie jäälõhkujate kulu jäähooajal 45.200.000 sendile, kuna samal ajal sadamavalitsus 8.100.000 senti jäämaksu sai. Vaatamata sellele lõppes aga Tallinna sadama toleaaastane eelarve 56 miljoni sendilise ülejäägiga. See on brutto tulu, amortisatsiooni arvesse võtmata.

Sadama lahtihoidmise kulukusest jäähooajal saame veel pildi, kui peatume mõne näite juures. „Suur Tõll“ asus Saksa aurik „Saksenit“ Tallinnast vabasse vette saatma. Raskete jääolude tõttu kulus selleks 3 ööpäeva ja „Suur Tõll“ kõrvetas selle aja jooksul ära 500 tonni kivisütt. Kivisöetolm maksab 2500 senti; seega kulus ainult kütteaine peale 1.250.000 senti.

Üks Norra aurik oli 2000-tonnilise kivisöelaadungiga teel Peterburgi. Jääpiirkond ulatus Osmussaareni, kuhu ka „Jermak“ norralasele vastu sõitis. Kui jäälõhkuja ühes Norra kaubalaevaga Peterburgi jõudis, siis oli teel „Jermak“ ära põletanud oma 1000-tonnilise ja norralase 2000-tonnilise söetagavara. Peale selle oli aga jää Norra kaubalaeva küljed sisse pigistanud ja laevaomanik maksis laeva remondi eest 20.000 krooni.

Parimateks jäälõhkujateks loetakse praegusel ajal „Lenin“, „Jääkarhu“ ja „Suur Tõll“. Olgugi et „Krassin“ eelnimetatuist on märksa suurem ja tugevam, suurim maailmas, ei suuda ta nendega jääs liikumise poolest võistelda. „Krassinil“ puudub kruvi (propeller) ninas, mis eeltähendatud kolmel olemas. Võõrkruvil on see hea omadus, et ta jääpangad ehk jääsupi eest ära pühib ning ladusalt edasi liigub. „Krassin“ on võimas ühetasases kinnises jääs. Seal ei pea teda ükski tont. Ajujääs jääb ta kinni. Ja seda tõsiasi nägime 1922. a., mil raskete jääolude tõttu Eesti valitsus venelasilt rentis mõneks päevaks toleaege „Svjatogori“, nüüdse „Krassini“, et Tallinna päästa siia seismajäänud laevadest. Suuropi alla jäi teed-

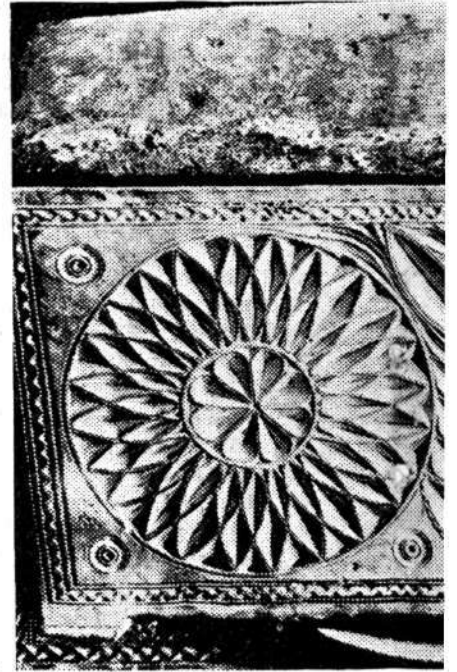

Uue aasta alguses vahetas oma eluruume vabariigi esimene kodanik — riigivanem, kes oma senisest talikorterist riigivanema majas kolis üle Toompea lossi tema jaoks vabastatud ruumidesse. Riigivanema senisesse majja kolib riigikogu esimees.

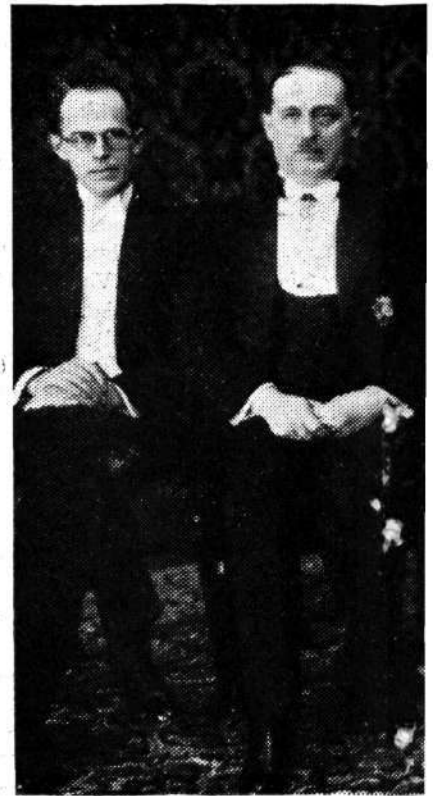
Esiolgu jääb riigivanem ühes perekonnaga elama edasi Kadrioru lossi, kuna Toompea lossi ruume kasutab ta vaid isiklikult. Uute ruumide jaotuses on ettenähtud, et senine riigivanema ooteruum, kus asus adjutant, muutub salongiiks. Riigisekretäri ja tema abi kabinetid muutuvad riigivanema eluruumideks, viimane söögitoaks. Senine pearaamatupidaja tuba jääb riigivanema magadISRuumiks.

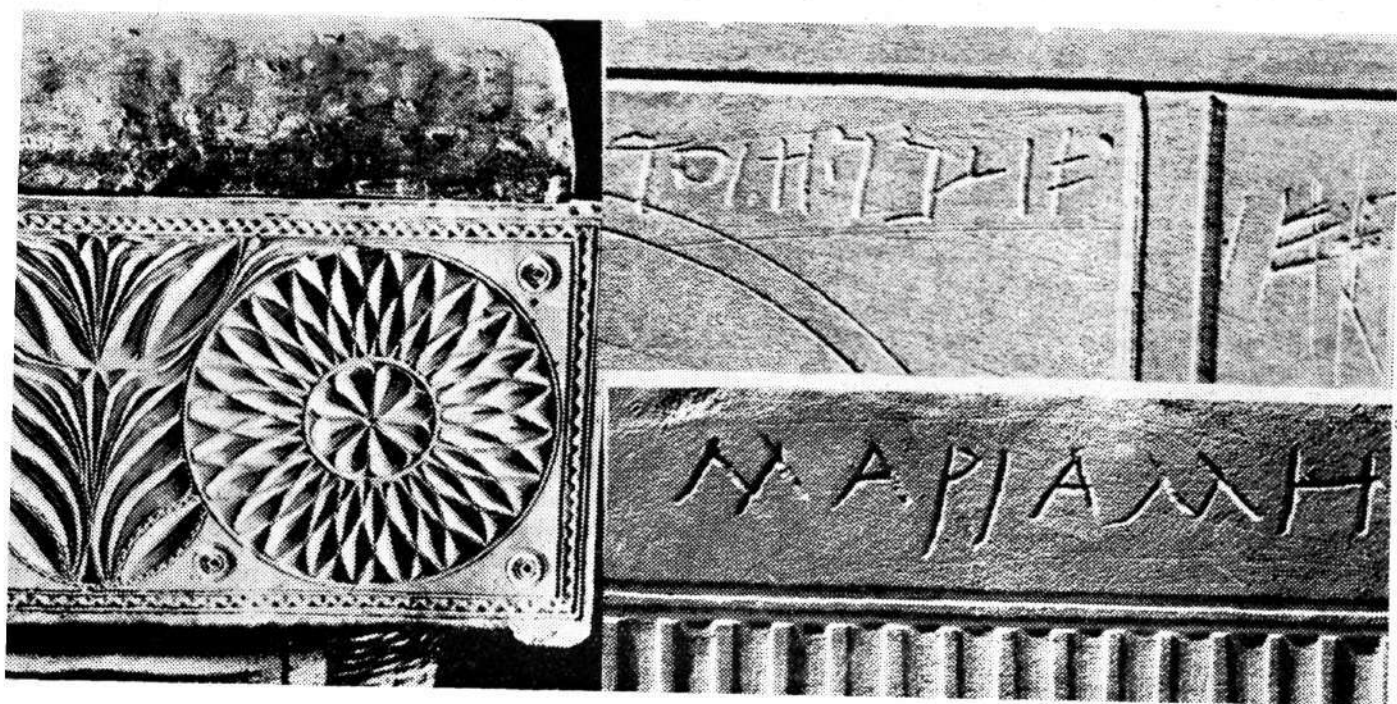
Meie pildil: riigivanema majast kolitakse.

Keskel all: Austria uus saadik Eestis volituste esitamisel riigivanemale. Istuvad vasakult välisministeeriumi poliitilise osak. juh. dr. J. Lepik, Austria saadik R. Hein, riigivanem O. Strandman, välisministri k. t. A. Anderkopp ja riigivanema vanem käskudetaItja ohvitser kol. Jakobson.

Välismaa muinsusteadlaste dade lahtikaevamisel Jeruusalemas / Meie pilt kujutab leitud kii riam“ tähendab Mariat. Kuivõrra sel lool on tõelist

keskel on tekitanud määratumat ärevust Jeruusalema ülikooli prof. Sukaniki seletus, et tema on leidnud vanade hauakirstu, mis kannab pealkirja „Jeesus, Joosepi poeg“.

ikirstu — ossuaari — külge. Kirstul on pealkiri „Jeschuar bar Jehoseph“ — Jeesus Joosepi poeg. Allpealkiri „Ma-põhja, seda näitab muidugi tulevik.

Alfred Masing — mees, kes võitis Naisliidu loterii peavõidu — üks miljon senti.

murdja „Krassin“ ajujäässe kinni ja siis tuli „Suur Tõll“ külje alla ning vahetas kaaslase. Paaripäevase töötamise eest sai „Krassin“ 2.200.000 marka ja nagu teada, oli mark tol ajal palju kallim kui praegune sent.

*

9—10 kuud puhkab jäälohkuja sadamas ja 2—3 kuud aastas teeb ta tööd. Need kaks-kolm kuud on aga rasked töökuud. Siis näevad kõik kurja vaeva, alates tulemehest ja lõpetades kapteniga. Pole ööega päevarahu, üks rassimine alati. Tihti seisab kapten 2—3 ööd-päeva komandosillal, ilma et silma kinni saaks, rääkimata korralikust lõunast. Sarnaseid juhtumeid on tulnud ette „Suure Tõlli“ kaptenil Valteril ja „Tasuja“ kaptenil Hoffmannil. On jäälohkujal suur laevadekaravan järel ja tuul merel jää liikuma pannud, on hädaoht kõige suurem. Tuul ajab läbimurtud jäärenni kinni, laevad ei pääse edasi, jäävad seisma ja jäälohkuja pöörgu jälle tagasi ning mingi aitama. Jääb laev kauemaks ajaks liikuvasse jäässe, võib jää ka tugevamatel laevadel küljed sisse

pigistada ning laeva põhja ajada. Õudne on kuulata, kuidas laevaribid tugeva jääsurve all plaksuvad. Tihti juhtub ka veel sarnane lugu, et liikuv jää laevu kaasa hakkab kandma, ja kui juhtub madalik või rand läheduses olema ja jäälohkuja õigel ajal abiks ei jõua, on katastroof möödapääsmatu.

On ette tulnud juhtumeid, kus merel jääliikumise ajal jää mööda laeva külge üles hakkab ajama ja laevadekile jõudes mastid ja muu eesoleva maha murab ja lõpuks oma raskusega ka laeva vetesügavusse vajutab.

„Suure Tõlli“ kapten Valter on meil suure praktika jäälohkujajuht. Tubli on ka „Tasuja“ kapten Hoffmann. Suurt vilumust manööverdames näitab üles kapten Valter ja sarnase hiiglasega, nagu seda on „Suur Tõll“, merel väikeste laevade vahel liikuda pole nalja-asi. Väike väärtus ja kaubalaev on jäälohkujalt hoobi saanud. Tagajärg — laev vajub. Meie jäälohkujate kaptenitel pole aga seni äpardusi juhtunud laevade kokkupõrke alal.

V. K.

Nukker mets.

Mart Mardos.

Mets asub vaikselt väikeses orus,
kuldäinat puud tal nukralt norus
ja õilju lehti laseb lahti,

et maa täis koltund leheprahhi
ja murdud puud ning roovikaid,
kus kasvab palukmarju, joovikaid.

Peakohal taevas tujavärvi
ja vaikselt seisvad pilvereed,
tuulpojad uinund keset järvi
ja vetel koldne kuld kui pärlikeed.

Ja kõrgel vajub kure kolmnurk
ja kostub kaeblik klu, klu.
ning vaikselt tõmbleb iga kurk:
käes õall ja tume sügis ju.

HAARANG

T. B.

I.

Vahesalu laas ja asundus on lumerüüs. Siin seal võib näha uute majade värvitud seinu, katused on aga paksu lume katte all nagu maapindki.

Kaitseliidu suusatajate rühm libiseb kergesti üle valge välja ja seisatleb laane läheduses. Meeste naer ja hõiked kõlavad karges taliõhus ja laanes levib vastukaja. Milline nauding on olla noor ja liuelda tuulekiirusel suusil!

Noor asunik ja kaitseliidu pealik Jaan Nõmmik surus kepid kõvasti lumme ja sõitis kingule, kust võis sooritada toreda sõidu allamäge.

„Oota mind kah!“ hõikas järeleriühkiv suusataja, kes osutus Nõmmiku naabriks Otsa Kustaseks. „Oota, oota!“ kargas Kustas korduvalt, „ma sõidan üles, siis laseme kõrvuti alla.“

„Eks tule siis juba!“ vastas Nõmmik kärsitult. „Sul on need suusaq just nagu lume külge külmanud: kisub ja kisub, aga edasi ei saa.“

„Kes pagan siis niimoodi jõuab lennata kui sina,“ õiendas Kustas omakord. „Pea nüüd, ma puhkan natuke! Hinge võttis rindu see vastumäge punnimine.“

Nõmmik nägi, et teisel tõesti väsimus kehas. Ta jäi siis seisatama ja pakkus naabrile paberossi. Kustas tõmbas suitsu ja sai sõnule:

„Kuhu sa eile õhtul nii hilja veel läksid?“

„Kuhu? Mina!?“

„No-jah sina!“

„Ma pole eile kuski käinud.“

„Ära nüüd jora! Ega ma siis näinud viirastust. Meil koer pistis kella kümne paiku haukuma, ma astusin õue, et kes seal on, näen, sa tuled oma talu õuest välja ja lähed otsekohe maanteele. Ma nägin kuivalgel selgesti.“

Nõmmiku nägu oli muutunud äärmiselt tõsiseks. Ta ütles järsult: „Teab, keda sina nägid. Ma pol-

nud eile õhtul üldse kodus. Viibisin linnas ja sõitsin tagasi alles nüüd hommikul. Noh, mis sa teed suuri silmi! Maanteel käib palju inimesi. Sõidame alla!“

Mehed vajusid mäest alla, nii et tuul vuhises mööda kõrvu. Jõudnud tasasele pinnale, jättis Nõmmik kaaslaste kaugele maha. Ta tahtis olla üksi ja koguda mõtteid. Mis siis õieti sünnib ta kodus? Iga-kord, kui ta viibib kodust kaugemal, räägitakse saladuslikust mehest. Äsja veskil olles kuulis ta juba mõnitavaid märkusi, mida arvas käivat enda ja oma noore naise kohta. Selle asjaga tuleb kord jõuda selgusele.

Ta oleks suusatanud kohe koju tagasi, aga see oleks äratanud kaaslaste tähelepanu. Ei ole vaja närvitse! Nõmmik asub asja juurdlema tasa ja targu.

Koju minnes sundis naeratuse näkku, kui naine tuli trepile ja küsis: „Kuidas suusatamine läks? Sa oled nii priske ja punane, Jaan, nagu vaataksid alaliselt tõusvale päikesele vastu. Pead õpetama suusatama ka minu, kas?“

„Küllap õpetan, naisuke. Lähme nüüd tuppa, olen tublisti väsinud.“

Toas ei olnud pikka pausi. Nõmmik asus kohe naist usutlema, ehkki ennist otsustas seda teha hiljem ja ägeduseta. Ta süda ei annud kuidagi rahu.

„Kuule, Miili, kas eile õhtul käis keegi meil?“

Oli selgesti märgata, et naine võpatas. Punagi levis ta noorele näole.

„Meil? Kuidas tuled sellele? Ei, meil pole keegi käinud!“

Nõmmik haaras naise käed ja vaatas talle silma.

„Miili! Me oleme elanud kuus aastat õnnelikult. Me oleme seltsis ehitanud selle ilusa kodu siin, mis on siis juhtunud nüüd? Sa ei julge mulle vaadata silma... Sa värised? Räägi mulle kõik avalikult

ära. Ma tean ja näen, et meie vahel pole enam nii nagu enne. Milles seisab asi?"

„Ma ei tea, mis sa tahad? Mida pean sulle rääkima? Sa kuulad mind üle ja kahtlustad. Ma ei peaks julgema sulle vaadata silma... Ma ei mõista, mis süüd olen teinud.“

Naine hakkas nutma ja eemaldus. Nõmmiku hinges näppis viha.

„Sa kuula mind lõpuni, naine! Täna kuulsin Otsa Kustaselt, et meie õuest väljunud eile õhtul mees, mõni päev tagasi rääkis samuti Ääretalu karjapoiss. Terve asundus juba kisa täis, et Nõmmikul käib saladuslikke isikuid. Mul on ometi õigus sind küsitella, kuidas sellega on?“

Naine oli juba end kogunud ja vastas pa-haselt:

„Noh, kui sa igasuguseid Otsa Kustaseid ja karjapoisse rohkem usud kui mind, siis pole mul enam ütelda midagi!“

Tuju ja meeleolu olid kogu õhtuks rikutud. Nad sõid vaikides ja hoidusid üksteisele silma vaatamast. Nõmmik hakkas juba tegema endale etteheiteid, et oli kahtlustanud teiste jutu põhjal naist. Ja puha tõsi, kuidagi ei saa kujutella, et Miili, see vaikne ja kuldaväärt naine, petaks oma meest. Siit asunduse mehed on Nõmmikule kõik teada. Kes võiks olla neist see kelm, kes poeb alatute kavatsustega kaaskodaniku majja? Ei, Nõmmik seda ei usu. Kahtlemata pole lendulastud juttudel alust ja tema, Nõmmik, nagu poisike, laskis end ärritada kuuldustest!

Nõmmik tahtis juba pöörduda vabandust paludes naisele, kui äkki kuuldi ukse taga lähenevaid samme. Tuppa astus paar noormeest, kes võtsid ennist osa suusatamisest.

Poisid olid ärritatud. Üks neist rääkis:

„Praegu tuli metsast Põlma poiss. Ta hulkus niisama püssiga, koer jookseb kannul. Kedremaa heinaküüni juures äkki koer kärinal haukuma. Kohe kribib küüntega seinale ja haugub. Poisil käib kohe peast läbi, et keegi on küünis. Ronib luugi juure ja hüüab: „Kas keegi on siin? Tule lagedale, ehk ma lasen!“ Küünis heinakahinat, aga keegi ei vasta. Eks Põlma poiss põrutanudki siis ühe kõmaka küüni. Mõtelnud, et kui on keegi heinte sees, ehk jookseb hirmuga välja. Aga keegi ei kõssagi. Poiss

hüpanud siis ise küüni ja tõmmanud ka koera kukalt-pidi järele. Nad pole aga saanud paari sammugi astuda, kui hämarusest kerkinud suur tugev mees ja valanud Põlma poisile sellise helkami vastu vahtimist, et see lennanud kõige koeraga küüniluugist alla. Me tulime nüüd rääkima, et kuidas sellega on: meil metsavend külje all, me magame aga kodus?“

„On see kõik ikka tõsi?“ küsis Nõmmik. Noormees vastas: „Heldene aeg, miks see pole siis tõsi! Tule vaata, Põlma poiss karjub praegu kanget kuumasurma-valu, nina paistes peas nagu hapukurk. Sa ütled, kas see tõsi!..“

„Tuleb korraldada haarang!“ hüüdis Nõmmik. Mine kohe ja ütle asunduses ja külas, et kõik kaitse-liitlased olgu platsis, eriti ratsarühm ja suusamehed. Ma tulen kohe järele.“

Poisid ruttasid täitma käsku. Nõmmik võttis revolvi ja sidus rihma vööle. Ta pilk sattus naisele, kes oli muutunud näost kahvatuks.

„Kui vähegi võimalik, ära korralda seda haarangut,“ palus naine. Nõmmik aga vastu:

„Aga kuidas siis teisi? Haarang tuleb tingimata!“

„Aga kui ma sind palun, Jaan, seda mitte teha...“

„Siis talitan just vastupidi. Ma mõistan sind nüüd. Ma saan su kartusest aru! Kas nüüd näed, et omad saladusi mu ees... et valetad...“

Nõmmik tormas uksest välja. Naine järgnes talle trepile ja hüüdis ahastades: „Jaan, Jaan, kuule mind. Ma räägin sulle kõik...“

Ei mees tahtnud kuulda enam midagi. Ta ruttas kaitseliitlaste kogunemiskohale ja ta käsklused kõlasid karmilt ning kategooriliselt.

II.

Vahesalu kaitseliit on hästi organiseeritud. Nad on korraldanud ennegi haaranguid. Sügisel otsiti kardetavat röövmõrtsukat, kes tabati kaitseliitlaste abil siin läheduses. Ümbruse elanikud hingasid kohe kergemalt.

Kes võib praegugi teada, mis mees asub Kedremaa küünis. Võimalik, et mõni murdvaras või roimar. Vaja ta kohe tabada.

Nõmmik võttis kohaliku konstaabli ligi ja kokkutulnud kaitseliitlased ruttasid neile antud korralduste

JÕUD JA TEADUS.

Mato joonis.

kohaselt haarangule. Öhtune hämarus laskus juba metsale, kui hakkas koonduma kaitseliitlaste relvas-tatud sõõr Kedremaa heinamaal.

Ratsanikud ja suusamehed olid teinud laialdase haarangu, aga nad polnud leidnud ühtki värsket jälge lumel. Metsavend pidi viibima siis veel küünis või selle ümbruses.

Varsti tuligi nähtavale lumistunud katusega heinaküün. Siin võis ka näha Põlma poisi ja ta koera jälgi. Mehed lähenesid hääletult. Äkki hüüdis noor kaitseliitlane:

„Vaadake, üks mees istub küünilävel!“

Jah, kõik nägid meest, kes istus rahulikult küünilävel.

„Kes teie olete?“ küsis konstaabel tundmatule lähenedes.

„Kodutu hulkur.“

„Ja mis teete siin? Mis jaoks tungisite siin äsja kodanik Põlmale kallale?“

Metsavend naeratas.

„Ah see poisike? Oma püssipaugutamiselega oleks ta piskupealt põlema pannud küüni. Tegin poisile piisikese õpetuse. Teadsin juba, et mind tullakse otsima, siin ma olen! Mul on küllalt ühest paigast teise hulkumisest.“

„Kust te siis praegu tulite?“

„Kevadel läksin üle piiri. Lootsin paremat põlve ja elu. Sattusin vihma käest räästa alla. Siin ma olen nüüd räbalais ja näljas. Poleks öde mulle annud süüa, oleksin ammugi kärvanud nälga. Ma tean, et mind ootab karistus loata üle piiri käimise eest, aga ma ei hooli sellest: kauem ma end varjata ei taha. Siin on mu isikutunnistus.“

„Juhan Rohi,“ luges konstaabel. Seda kuuldes

muutus pealik Nõmmiku nägu. See oli ta naise neiu-põlve nimi. Ja hulkur oli rääkinud oma õest, kes annud talle süüa. See mees hiilis muidugi Nõmmiku majja, et saavutada õelt suutäis leiba, tema, Nõmmik, oli aga naist kahtlustanud. Milline rumal asi!

Vangistatu viidi vallamajja. Nõmmik läks koju rusutud meeoleus. Teda ootas naine, silmad nutused.

„Andesta, Miili, ma olin sulle ülekohtune,“ ütles Nõmmik. „Sa pole mulle ialgi rääkinud oma vennast.“

Nüüd muutus naise nägu elavamaks.

„Kas tabati ta? Mis juhtus temaga?“

„Ei midagi erilist. Mees saab mõni päev aresti loata üle piiri käimise pärast, kui tal pole muid patte hinge peal. Sa oleksid võinud mulle juba enne kõik rääkida, kui vend ilmus kodumaale tagasi. Siis poleks olnud pahandusi ega seda jahti metsas.“

Naine seletas, et vend oma kergemeelse eluviisiga juba aastaid tagasi katkestas kõik sidemed oma perekonnaliikmetega, õigem, perekond ei tahtnud temast midagi kuulda. Poiss rändas paigast teise ja sai sageli valmis tempudega, mis tõukasid teda ikka kaugemale korralikust seltskonnast.

Sellise venna olemasolust ei tahtnud Miili rääkida oma mehele. Nüüd tuli aga ikkagi kõik ilmsiks ja noore naise hingelt langes nagu raske koorem. Ütelgu nüüd mees mis tahab. Peamine asi, ei ole enam vaja valet ega tule kahtlustusi.

Abielupaar unustas äsjased lahkkelid ja algas endiselt õnnelik elu. Endine hulkur ja metsavend, vanglast vabanedes, parandas meelt ja suhtub elule nüüd tõsiselt.

Vahesalus räägitakse aga praegugi veel haarangust, mis leidis aset siin kirjeldatud asjaoludel.

Oli õhtu, oli suvi.

Mart Mardos.

Oli õhtu, oli suvi.

Aasal viimselt läikles viikat.

Õid ei ole, päevad pikad.

Kõigeaks, kõigeaks puudub õuvi.

Katusel kaks turteltuvi:

kur-kur, kur-kur, tsikat, tsikat.

Õrsil tukvad kanad, kikkad.

Nagin maanteel vankrikruvi.

Linde vidin suikus, maandus

metsa rohetavva sülle.

Nurmeteel on kirju rodu:

külakari tammub kodu.

Päev see kadus, päike taandus,

laotes hämarust ning purpurfülle.

Füüsilisest kultuurist

JA TÖÖVILJAKUSE TÕSTMISEST

Hoolitsegem, et oleme terved ja meie ees seisab saavutuste ihaldatud maailm!

Küsimusest on palju kõneldud. Siiski mitte küllalt kõneldud. Oma igapäevaseis mureroheis askeldusis mõtleme rohkem ainult tänapäeva raamide piires, olles sageli hoolimatud, teinekord jõuetud tuletamast meele asju, mis on ka homse päeva edu tingimuseks. Ometi on selle edu nimel isikule seatud üles rida kategoorilisi nõudeid. Esimeste niisuguste nõuete hulgas seisavad kohustused meie keha seisukorra heaolekuks ja kehaliste võimete tõstmiseks. Seega on antud eeltingimus ka vaimu suuremaks saavutusiks, mis on kõigi rahvaste kõrgemaks eesmärgiks.

Ometi on apaatia nim. ülitähtsas küsimuses sageli imestamapanevalt suur. Vähe küll saame kõnelda tervishoiust kui niisugusest laiemas, massilisemas ulatuses, veel vähem teadlikust kehalisest kasvatuses paljude südameasjana.

Ometi hea ajakorralduse juures ei võtaks füüsilise kultuur, selle õigesti kasutamisel, palju aega ja oleks seepärast kõigile kättesaadav, kuhu kutsesse keegi ei kuulugi, kui see aga ei saa talle eriliseks professioniks, vaid on seoses ta igapäevaste kohustustega. Noorsugu täidab oma ülesandeid füüsilise kultuuri alal

õpetajate vastaval järelevalvel. Täieealine jätkab nooruses omandatud sportlikke harjutusi, aga ainult ulatuses, nagu tema seda vajab, et hoida alal oma tervist. Harjutuste iseloomu määravad üldse iga isiku harjumused ja tema individuaalsed erinevused, kuigi on olemas ka võtteid, mis on kõigile ühiselt vajalised. Sageli ainult vähene mõtlemine tagajärgedele, ebakultuursus või lohakus on põhjusiks asjatule jõukulutusele, puhkuse puudusele, toitluse ebaratsionaalsusele, tervise rikkele ebahügieeniliste tingimuste tõttu. Pöörda sellele kõigele tähelepanu, reformeerida ratsionaalseks töötamisviisid, korraldada õigesti oma aega puhkamiseks, magamiseks, süüa ja riietuda, ehtida oma elukorter ainult kooskõlas hügieeniliste nõuetega — kõik see tähendab asumist füüsilise kultuuri teele, endale tingimuste loomist, mille juures on küllalt vähesest arvust lihtsamaist harjutusist — 15—20 min. kestes iga päev, — et hoida ja karastada oma tervist, elurõõmu ja energiat.

Tööle suhtub iga inimene isesuguselt. Ühele on töö karistus, mis nõuab talt palju aega, andes võrdlemisi vähe resultaate, teisele, vastuoksa, on töö alati kerge, ja pingutades ta saavutab suuri tulemusi.

Vahe ei olene ainuüksi isiku sünnipäraseist omadusist ega sellest, et teatud tööle ollakse ette valmistatud. Suuremat rolli mängib töö süsteem.

Vatican.

Kettaheitja.

Berliini rahousgalerii.

Võidusõnumitooja Maratonist.

Meie ees seisab küsimus: kuidas töötada, et palju teha ja vähem väsida? On kaks väsimuse laadi: psüühiline ja füüsiline. Väsimus tähelepanemises ühenduses tahte nõrgenemisega on sageli põhjuseks füüsilisele väsimusele, ja vastuoksa — füüsiline väsimus põhjustab sageli vaimsete ja tahteliste pingutuste võimetust. Iga uue töö — nii vaimse kui kehalise — juures see on eriliselt tunduv ja nimelt tähelepanu pingutuse tõttu uute harjumuste liigutuste juures, samuti närvide erutuse tõttu, mis andub edasi lihastele ebatavalise vaimse töö puhul. Mida harjunum töö, seda väiksem on väsimus, seda suurem töö kestvuse võimalus. Automatism, asendades tähelepanu pingutusi, ühes tähelepanu tulemuste tõusuga, ja erkude ning lihaste ärritus suurema valmisoleku juures kehalisele tööle — kõrgendavad tunduvalt töö resultate.

Iga liigutuse tehnika valitsemine oleneb suurel määral plaanist ja tööle valmisolekust. Enne kui asuda tööle, on vaja seada kokku töö kava ja teha tarvilised ettevalmistused. See nõue käib nii kehalise kui vaimsegi töö kohta. Neid lihtsaid tõsiasi sageli ei arvestata. Ometi oleneb tööviljakus suuresti just töö heast kavast ja ettevalmistusest.

Puhkuse õigel ajal omab määratu tähtsuse tööviljakuse suurenemises ja töötamise kahjulikkuse vähenemises.

Puhkuse teostamiseks võiks soovitada järgmist.

Vahetada töö paigalise väsimusega lihakseis töö vastu, milles oleksid tegevad mitmed või teised lihaksed. Näiteks puude saagimine vahetada puude kandmisega või ladumisega. Lugemine vahetada kirjutamisega, arvutamisega või materjali valikuga edaspidiseks tööks.

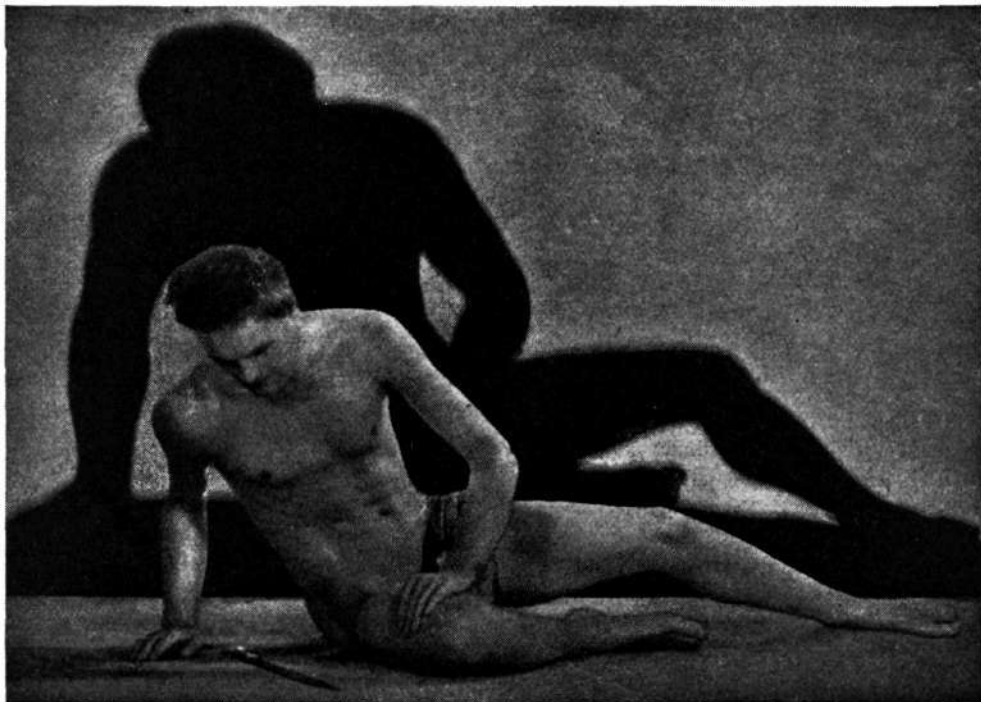
Vahetada kehaline töö vaimsega ja vastuoksa — vaimne kehalisega.

Muuta töötamisviisi: samm lühike ja kiire vahetada pika ja aeglase vastu; teaduslik raamat — ilukirjandusliku teose vastu.

Katkestada uue protsessi õppimine ja asuda tuttava ja automaatseks muutunud töö juure.

Vahelduseks teha gümnaastikalisi harjutusi, karastada veega.

Mõneks ajaks loobuda tööst, puhata.

SUREV VÕITLEJA.

Capitolino muuseum, Room.

Kunstlikud ergutusvahendid, nagu narkootilised ained (tee, tubak jne.), tõstavad töövõimet ainult lühikeseks ajaks keha reservjõudude kulul.

Vaja lisada juure, et suur tähtsus töötamisvõime saavutamises on kutse sobivusel isiku iseloomu ja spetsiifiliste omadustega. Kahjuks, enamik ei oska ega suuda valida vastavat tööala ja on sunnitud vedama temale vihatud ja sobimatut koormat. Niisugusel juhutul on vaja kohanduda ametiga, õppida see hästi selgeks, püüda end oma kutses täiendada. Inimene, kel on initsiatiivi, leiab igas kutses loomisvõimalusi, mis teeb töö huvitavaks ja veetlevaks. Vastuoksa, initsiatiivi puudus segab alatasa töösse süvenemist ja vähingi pingutus sunnib otsima põhjusi puhkamiseks.

Niisama tähtsad on töötamise välised tingimused. Organismile olgu kindlustatud normaalne eluviis õhus, puhtuses, valguses, soojuses. Sest kaugelt mitte alati me pole sunnitud töötama kahjulikes oludes, vaid loome viimaseid endile ise. Ka pole meile tervishoiunõuded niivõrd võõrad, või nad pole üldse võõrad, kui võrd oleme nende suhtes hoolimatud ja ükskõiksed. Alles enneaegne töövõime kaotus, rasked haigused ja varajane vanadus panevad meid kahetsedes mõtlema ignoreeritud võimalusile tervise säilitamiseks, terve, mis vaidlematult on inimese ülim vara.

Seepärast meie kõik, keda innustavad paremad aated, võtame siit peale suurimaks ja unustamatuks hooleks eeskätt oma füüsilise inimese teadliku hoiu. Seega on ühtlasi rajatud alus füüsilisest vahenditult sõltuva vaimse inimese oma rahva kasu nimel võite tähistavale jõule.

LEMMINKÄISE PÄIVÖLÄ RETK JA SURM

Alltoodud tsükl on pärit Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel ilmunud Soome kangelaslugude ja ballaadide kogust „Kanteletar I“ ja kirjeldab Soome Kalevala kaudu meilegi tuttava Lemminkäise — lõbusa santlaagri ja seikleja — retke kontvõõrana Päivölä pillerkaarile, missuguse teo eest ta aga maksis oma eluga. Aga sellest kõigest loeme lugulaulus.

Tegi Päivölä pidusid,
jumalistu joominguida.

Tuba tehtud Päivölässa
ristati sada on sülda,
tuhat põigiti põrandat.
Kui see kukke laessa laulis,
kuuldu ei laulu põrmandalle;
kui peni pärassa haukus,
hääli ei ukse ni ulatu
Ukko uessa toassa,
Vana-Taadi vaevanõossa

Kuu kivisid kummuteldi,
suvi otsa vetta veeti,
talve kõik õluta tehti.
Salu puid põletetie,
vesi järvesta veeti;
jo salusta puida puudus,
vesi lõppes lätteista
ajades pidu õluta,
virdekesi valmistelles.

Ise Päivölä isanda
saatis kutsed kuude poole
ja käsud kaheksa poole:
„Kutsu suured, kutsu sandid,
kutsu või päris pimedad,
tõsta reelle rammetumad,
ruuna selga sää jalutud,
laevaga sõgedad saada!
Ära kutsu Lemminkäista, —
sohilaps on Lemminkäinen!“
„Kust ma tunnen Lemmin-
käise?“

„Sellest tunned Lemminkäise:
üle teiste ta näikse,
sõgedaille silmad annab,
käed kingib käetumaille,
jaladki jalutumaille.“

See oli lahke Lemminkäinen,
päättis põllu kündemista,
vainulla vagulemista.
Kuulis kutsed kõndimassa,
käimassa käsujagajad.
Peatas varsa ta vaolle,
hobu väikse heinikulle,
mära Looja manderelle.

Hüppasi hobuse selga,
Kihutas kohe koduje,

juure ainuma emakse.
„Oi emani, kandijani,
armas rinna andijani,
too nüüd mulle kihlakuube,
pulmade punane rüüdi,
pidu peened rõivakesed!
Ma läen Päivölä pidulle,
jumalistu joomingusse.“

Kahtlesivad naista kaks,
keelsid kolme Luonnotarda:
„Ära mine, Lemminkäinen,
pulma kutsumatamana,
pidulle sõnatumana!“

...Ära mine, Lemminkäinen!
Säälap sinda lauletakse,
lauletakse, lausutakse
mõõgasse oma enese,
oma tehtusse terasse!“

See oli lahke Lemminkäinen,
soa seinaje virutas,
harja ahju samba'asse:
„Kui soasta verda jookseb,
hari hurmeta nõriseb,
siis on lõppu Lemminkäise,
hukas poega on heleda.“

Valjastas väleda varsa,
kulda korviku edeje,
ajas Päivölä pidulle.

Läksi seinasta siseje,
tungis nurgasta tubaje
meeste teiste märkamata,
nägemata naiste kõigi.

Ütles Päivölä isanda:
„Mis oled meesi sa sihuke,
kelle poega kummaline?
Ei'ep sinda koerad haugu,
kuulegi ei karvahännad?“

Ütles lahke Lemminkäinen:
„Ei ma tulnudki talusse
tarkuseta, taidudeta,
võimu meelevaldadeta
süüa Päivölä susile,
naiste needjate närida.“

Pääsis lahke Lemminkäinen
säälla Päivölä pidulla,

jumalistu joominguissa
targemaksi teadijaksi,
parimaksi lauljaksi.
Ise laulema lajatas,
viisi tõille veereteli,
laulis raugad, laulis noored,
kiitis keskialisedki
kullasse kõlisevasse,
hõbedasse helkivaissse.

Ühe jättis laulemata:
oli uku umbisilma,
märgakaapu karjustaati,
selle jättis laulemata.

Uku see sõna sõnusi:
„Sina, lahke Lemminkäinen,
laulsid noored ja vanadki,
korraks keskialisedki,
miks'ep siis sa mindki laula?“

Ütles lahke Lemminkäinen:
„Seepärast ei sinda laula:
Kui olid enne nooremana,
siisap sa hobud häbistid,
jooksutasid jõhvilakad
soo selilla, maa selilla,
vete liiva leeteilla.“

Märgakaapu karjustaati,
Ulappala umbisilma
sellest sõandus ja vihastus;
veesisivvu veesta otsis,
umbiputke päältä vete,
varjussa sala varitses,
ootas lahket Lemme poega,
laskis Lemmingu südame,
läbi maksa löi mehella.

Ütles lahke Lemminkäinen:
„Niipalju tegin pahasti,
et ei aimanud küsida
oma eidelta emalta,
memmekeselt Maarjakeselt
veesisivulle sõnuda,
vesiputke vastalisi.“

Märgakaapu karjustaati
viskas lahke Lemminkäise
Toone tummaje jõgeje,
Mana mustaje vedeje.

Ema lahke Lemminkäise, eite hella armuline, vaatis õhtuti sugada, hommikuti harja varta. Siisap päevalla ühella jo suga see verda jooksis, hari hurmeta nõrises. „Nüüd on lõppu Lemminkäise, hukas mu poju heleda.“ Ise itkuda nõretas, läksi poega otsimaie sääalta Päivölä pidulta, jumalistu joominguista.

Mis oli kivisid teella, kõik ta kõrvalle virutas, mis oli hagusid teella, kõik ta sõtkus sambelaksi, Päivölässe minnessaie.

Ütles päästessa päralle: „Kuule, Päivölä isanda, kuhu oled lõõnud Lemminkäise, hukanud poja heleda?“

— „Ei tea, pordu, ma su poega, reha raudse pulkadesse ei, libu, sinu lihada.“
 — „Kui ei ütle Lemminkäista, sõrmesta nimetumasta, vasemasta varba'asta. ukсед uued su purustan, taevagi väravad väänan.“

Märgakaapu karjustaati, juba see sõna kõneles: „Sinna heitsin Lemminkäise, sinna Toonela jõgeje, Mana mustaje vedeje.“

Ema lahke Lemminkäise jooksis sepa jo pajasse, teetas ta reha vasetse, pulgad rauatsed panetas; pulgad need sada on sülda, varsi vaski kakssadagi. Jooksis Toonela jõelle, Mana mustille vesile, vedas korra pitki vetta, teise tõmbas risti vetta, korra põiki veel vedasi. Jo siis puutus Lemminkäinen

Ema lembe Lemminkäise ise itkussa küseli: „Veel kas, poega poisikene, veel kas meesta saab sinusta, uusi poissi kas paraneb?“
 — „Ei saa meesta surnuista, ei parane uppunuista; jo õlad mu hapatanud, muud lihaksed läpatanud, mees läinud, lihad mädanud.“

Nii jäi lahke Lemminkäinen sinna Toonela jõgeje, Mana mustaje vedeje; läks kosessa keereidessa, päriveessa pööreidessa kuni kaugeni mereni.

Säälap tuli turskadeksi, vaibus valaskalukksi.

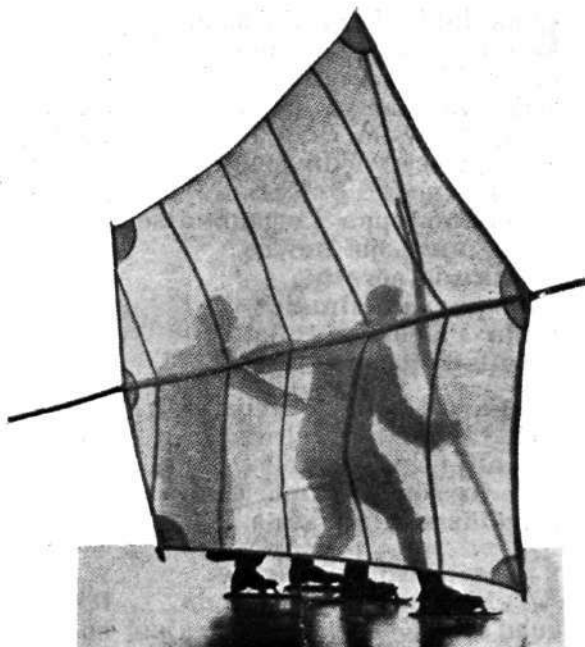
Lemminkäise ema.

UISUSPORT PURJEDEL

KATSETAMISEKS SPORDIHARRASTAJAILE

Uisutamine purjedega lagedail ja siledail jääväljadel — kas pole see kaunimaid talilõbusid, mis üldse võimaldab põhjamaa kare loodus? Meil Eestis on palju veekogusid ja jäätunud luhti, kus säärast sporti harrastada — joosta uiskudel tuulega võidu.

Alljärgnevas artiklis on toodud mõningaid näpunäiteid purje-uisuspordi kohta.

Purjesport on võimalik ainult suurel, tasasel ja tuulele avatud maapinnal, külmanud järvel, jõel, soodel või nurmedel. See on sport, mis vilunule valmistab suurimat naudingut, millist võhik endale vaevalt suudab kujutella. „Näib, nagu lendaksid linnuna võrdlematu kiirusega mööda lumist või jääga kaetud legendikku, ainult tuule vuhisedes kõrvus.“

Tõepoolest vilunud suusataja võib purjedega sõites saavutada nimetamisväärt kiiruse, mis tugeva pärituulega ulatub 25—30 ja rohkem km-ni tunnis.

Aga on ka omad puudused niisugusel sõidul. Nimelt kui tuul vaikib või kui on satunud künklikule või metsasele maa-alale — pole, kuhu purjed panna ja need ainult tülitavad sõitjat.

Jää tiigil või järvel pole alati sile ega tasane, mispuhul uisutamine ei saa olla mõnus. Purjedega sõidul aga ei märka konarlusi. Tuulehoo tõukel kihutate kiirelt jää, nagu tiivustatud.

Nahkhiire-kujuline puri.

Purji on mitmet tüüpi. Igaüks neist on omamoodi voorustega. Toome siin näiteid lihtsaimaist — valida igaühele, missuguse keegi leiab sobivaima.

Tähtis on purje suurus, et see täidaks oma ülesannet. See peab olema kooskõlas sõitja kasvu ja raskusega. Mida pikem ja raskem sõitja, seda suuremad olgu purjedki. Lühikese kasvuga tarvitagu lai

ja madalaid purji. Igal juhul purjed olgu kõrgemad sõitjast.

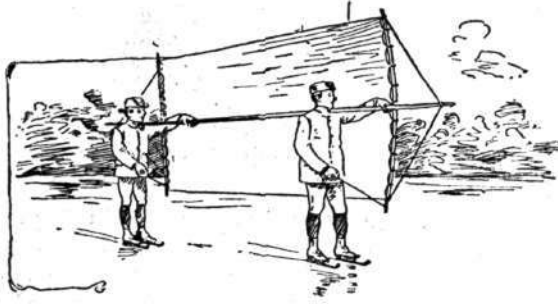
Nahkhiire-kujulised purjed. Võetakse suur tükk mingit riidet, mis on aukudeta, laotatakse maha ja kinnitatakse nurkipidi pörandi külge. Siis heidetakse seljakile riide peale, sirutades käed külgedele öla kõrgusele, keegi juuresolijaist märgib siis kriidi või pliitsiga kohad, kuhu tuleb pea, vöö ja kummagi käe ja jala randmed. Ühendatakse saadud punktid ringjoontega ja lõigatakse nende järgi purjeriie välja, välispool jooni pisut õmbluseks juure lisades. Ääred palistatakse masinaga. Kohtadele, kuhu tulevad pea, käte ja jalgade randmed, kinnitatakse purjele tugevad paelad või nõõrid.

Purjega sõiduks kinnitatakse see paelte abil vöö, pea, käte ja jalgade külge; käte ja jalgade jaoks on parem kinnitada purjele valmis aasad, mis purje üles panemist ja ülalt võtmist märksa hõlbustavad. Pruugib nüüd sirutada käed öla kõrgusele külgedele välja ja puri on sõiduvalmis, langetatakse käed — ja ta, kui vaja, on olematu.

Kuna hoida käsi laiili toeta on väsitav, seotakse purje külge sageli põigiti kepp. Viimane asetatakse tagant õlgadele, kusjuures sõitja võtab pihku kepi otsad.

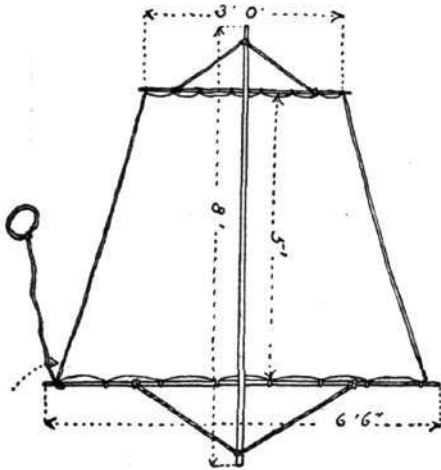
Niisuguste purjedega sõitja tüürib jalgadega, pöördes neid sinna poole, kuhu vaja purjedki pöörda. Kes veel täitsa ei valitse sõidutehnikat, tarvitagu alul purji kepit, et oleks võimalik käte langetades silmapilk peatuda. Vabastada aga käed kiiresti kepi tagant on raskem — ja vilunud sõitjagi riskeerib lennata millegi vastu ja end vigastada. Samal põhjusel algajad eelistavad sageli harjutada purjega, mida võib hoida käes, ilma et see seotaks keha külge.

Kaherkordne rootsi puri. Sel on parallelogrammi kuju, vanade vene mõõtude kohaselt 7 jalga 6 tolli pikk ja 3 jalga 9 tolli lai. Purje

Kahekordne rootsi puri.

kummalegi lühikesele küljele tehakse lai õmblus, kuhu kinnitatakse tugev pael. Viimane võib olla õmmeldud niiviisi riide külge, et ta kujundaks teatud vahemaa järele aasad, kust võib kepid läbi pista. Aasad ei või olla suuremad kui kepi ümbermõõt seda nõuab. Piki purjet on tõmmatud keskele suur puu, umbes 10 jalga pikk. Puu olgu nii kerge kui võimalik. See pikk puu või kepp seotakse kahe põigiti kepi külge, missugused olid suletud aasadesse purje äärel. Viimane tõmmatakse sirgeks köite või nõõride abil, mis ühendavad pika ja lühikeste keppide otsi üksteisega. Niisuguse purjega sõidavad harilikult korraka kaks inimest, kusjuures nad asetavad pika kepi oma õlgadele ja juhivad purje köite abil, mis on seotud vertikaalsete keppide alumisele otsale. Järeldõitja on tüürija, sest ta seisukoht teeb talle võimalikuks näha ümbrust. Kui on tarvis muuta purje seisendit, tõstetakse see pea kohale, nagu on näha joonisel, ja siis lastakse teisele küljele.

Üksik rootsi puri.

Rootsi üksikul purjel on peaaegu sama kuju kui ülalkirjeldatud, ainult et see on arvatud ühele inimesele. Niisuguse purje kõrgus on eest $6\frac{1}{2}$ jalga, tagant 3 jalga, pikkus 5 jalga. Niisuguse purjega saab sõita hõlpsasti ka kergemagi tuulega, sest ta on suure pinnaga. Selle purje tarvitamisel on väga tähtis hoida selle alumine ots täiesti vastu jalgu, nagu näitab nool joonisel. Käsitatakse seda

purje samuti kui kahekordset rootsi omagi, tõstes purje alati pea kohale, kui on vaja suunda muuta.

Inglise puri. See on kolmnurga-kujuline, üks kül on 8 jalga, teine $7\frac{1}{2}$ jalga ja kolmas $6\frac{1}{2}$ jalga. Kolmnurga kummalegi vähemale küljele seotakse kaks pikka keppi. Kumbki kepp on ühendatud alt nahakese abil. Selle naha külge seotakse köis, mille abil juhitakse purje. Siis seotakse purje külge veel kolmas põikkepp. See kolmas kepp peab minema loodis, lõigates küljepealseid keppe pisut kõrgemalt nende keskpunktist. Sõitja hoiab harilikult ühe käega kinni vertikaalkepit, teise käega aga kaldkepit või köiest, mis on seotud selle alumise otsa külge.

Õige sageli seotakse selline purje kindlamaks käsitamiseks jala külge. Aga seesugune viis on üsna riskantne, sest kukkumise juures on raske vabastada jalgu.

Inglise puri.

Seepärast on soovitatavam siduda jala külge rihm, mille külge on õmmeldud tükk nahka, millesse on lõigatud paras avaus, kuhu asetatakse purje vertikaalpuu alumine ots. Et puu ei vajuks sügavale läbi avausesse, selleks tehakse kepi ots peenem, nii et see parajasti avausesse mahub.

Lihtsaimo valmistatud puri. Niisuguse purje raamiks on kaks täitsa ühesugust keppi, mis otstel hargnevad kahte. Keppide alumised otsad seotakse tugevasti ühte, nagu on näha joonisel. Siis seotakse riie raami külge. Selle lihtsa purjega saab ka korraka kahekesi sõita.

Kuidas juhtida purje. Sõites purjega mööda tuult talitage järgmiselt. Pöörake puri tuule poole küljega, et tuul ei rebiks seda teil käest, enne kui olete valmis. Siis heitke puri ruttu endale selja taha.

Kui tuul puhub küljelt, hoitakse ka purje küljelt, kusjuures keha toetatakse purje vastu, tuule poole. Tuule muutuse puhul muidugi muudetakse ka sedamaid purje asendit. Niiviisi pisut harjutanud, õpite pea talitama tuule jõu ja sihi kohaselt, õpite osavasti juhtima purje.

Kui te soovite käigus pöörda teise külge, nihutage ettevaatlikult purje, samal ajal pöörge suuski ja keha. Pöõretel kohapeal pöörge purje küljega tuule poole või tõstke ta pea kohale, et ta teid ei segaks, ja siis asetage suusad suunda, nagu teile meeldib.

Mõnikord, väga tugeva tuule puhul, kipuvad suusad mitmesse külge. Sellest hoidumiseks seadke suusad pisut viltu, et nad lõikuksid külgedega lumme.

Kui te soovite käigus pöörda teise külge, nihutage ettevaatlikult purje, samal ajal pöörge suuski ja keha. Pöõretel kohapeal pöörge purje küljega tuule poole või tõstke ta pea kohale, et ta teid ei segaks, ja siis asetage suusad suunda, nagu teile meeldib.

Male

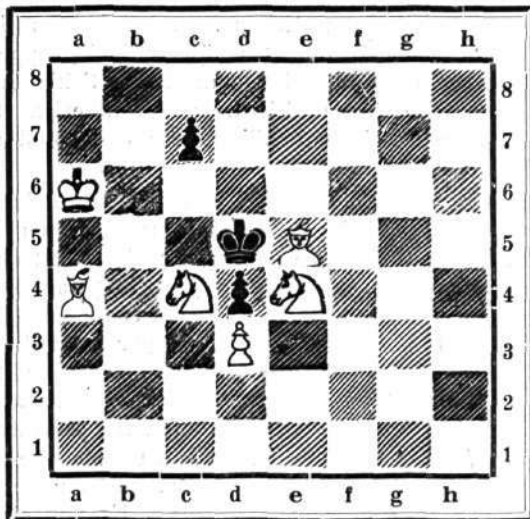
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade address: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6.

Ülesanne nr. 109.

Kokku seadnud kolonel E. Kursk (Valgas).

Mustad.

Valged.

Valged: Ka6, Oa4 ja e5, Rc4 ja e4, Ed3.

Mustad: Kd5, Ec7 ja d4.

Valged algavad ja annavad matt viie sammuga.

Narva linna komandant kapt. Vilde pani sõduritele toime maleturniiri. Turniir leidis aset 10., 11., 12. ja 13. dets. 1930. a. Tulemus oli: 1. auh. — Gunnar Friedemann (1929. ja 1930. a. Tallinna kiirmalemeister); 2. auh. — Lillestern; 3. auh. — Meyer; 4. auh. — Evald Karp; 5. auh. Tõnts; 1½ tunni jooksul pidi iga partii lõpetatud olema. Peale seda aega mäng hinnati komisjonilt.

Toimetusele saadetud kirjandus

Mait Metsanurk: Fr. Arraste ja pojad. Romaan. Noor-Eesti kirjastus. 415 lhk. Hind kr. 5.75. See perekonna suurromaaniks nimetatud teos on tüsedamaid väljaandeid meie kirjandusturul. Mitte et ta lubaks midagi uut autori isikus — ei, Metsanurk jääb meile ikkagi pisut raskelt loetavaks otsijaks ja analüseerijaks, kelle stiil ei taha hästi veereda ühes meie mõtte-lõngaga, kuid selle vastu on ta annud tüseda hingelise läbilõike maalt tulnud ja rikkaks paisunud linnaärimehe perekonna hingelust.

Romaani tegevus on küllalt kinoline ja vahelduv, mis teeb ta huviga loetavaks.

Jaan Lintrop: Türgi enne ja nüüd. Kaunis matkaraamat autori hiljutisest käigust ETA juhatajana Türki. „Kui me Türgis käisime“ — lisandub ülevaade Türgi rahva eeposest ja lühikene Osmanide ajaloo konspekt. Raamat on ilmunud Noor-Eesti kirjastusel. 116 lhk. maksab kr. 2.25.

Henri Drouin: Louis Pasteur. Elulugu. Tõlk. Ants Laur, piltidega, hind 1 kr. 75 s., iluköites 2 kr. 25 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Prantsuse geniaalse keemiku elu on jutustatud elavasti, püüdes sõnastusele anda niipalju dramaatilist vaheldust ja pildirikkust, et töö saaks väliselt nagu romaaniks. Autoril on see läinud korda ja käesolev elulugu erineb suuresti teistest oma jutustuse elavusega.

meie seega üldiselt teatavaks, et meie, juhitud soovist oma kõikjal tunnustatud õlled ja mõdu headust veelgi tõsta, **oma kesklao oleme täielikult ümber korraldanud ja uue masinsisseseadega varustanud, milline kõigiti vastab moodsa tervishoiu nõudeile ja ajakõrgusel seisvaile tööstustingimusele.**

Uue sisseseade käimalaskmisega, mis neil päevil teostus, on meie tuntud õlled „Pilsen“, „München“ ja „Märzen“ kui ka meie „Mõdu“ Tallinnas müügil **uute pudelisiltidega**, millised on varustatud meie seaduslikult kaitstud vabrikumärgiga. **Palume** ostjaskonda omaenese huvides **nende pudelisiltide peale õlle ja mõdu ostmisel tähelepanu pöörda.**

Saku Õlletehas A-s.

Suur Kloostri t. 10/12. Tel. 17-48, 32-86.